

політики щодо управлінського обліку. Недостатнє нормативне регулювання встановлює додаткові перешкоди для побудови якісних систем управління діяльністю банку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Міщенко В. Ликвідність банківської системи: економічна сутність, структура і методологічний підхід до аналізу [Текст] / В. Міщенко, А. Сомик // Вісник НБУ. – 2008. – С. 6–9.
2. Яворська Ж.Б. Шляхи покращення управління фінансовими ресурсами та підвищення рівня прибутковості вітчизняних підприємств [Текст] / Ж.Б. Яворська // Вісник Хмельницького Національного Університету. Т.2. – 2009. – № 5. – С. 202–204.
3. Чумаченко М. Управлінський облік потребує підтримки [Текст] / М. Чумаченко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2003. – № 5. – С. 3–7.
4. Бушуєва І. Основні шляхи забезпечення прибутковості комерційного банку [Текст] / І. Бушуєва // Банківська справа. – 2002. – № 6. – С. 30–39.
5. Примостка Л.О. Аналіз банківської діяльності: сучасні концепції, метод та моделі [Текст]: монографія / Л.О. Примостка. – К. : КНЕУ, 2002. – 316 с.
6. Скударь Г.М. Управление конкурентоспособностью крупного акционерного общества: проблемы и решения [Текст] / Г.М. Скударь. – К. : Наукова думка, 1999. – 386 с.
7. Голов С.Ф. Фінансовий та управлінський облік [Текст] / С.Ф. Голов, В.І. Єфіменко. – К. : «Автоінтерсервіс», 1996. – 543 с.
8. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України, затверджена постановою Правління НБУ від 17 червня 2004 року № 280 [Електроний ресурс] // Інформаційно-аналітична база «ЛІГА», 1991 – 2010.
9. Кузнецова Л.В. Сутність та основні складові системи управління фінансами банку [Текст] / Л.В. Кузнецова // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.9. – С. 196–205.
10. Ключко Л.А. Фінансова стабільність банків та її визначальні характеристики [Текст] / Л.А. Ключко // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2009. – № 1. – С. 142–150.
11. Методичні рекомендації щодо організації процесу формування управлінської звітності в банках України. Схвалені Постановою правління національного банку України 06.09.2007 № 324 [Електроний ресурс] // Інформаційно-аналітична база «ЛІГА», 1991 – 2010.
12. Княжеченко Е. Управленческий учет на основе МСФО: методические и технологические подходы [Текст] / Е. Княжеченко // Аналитический банковский журнал. – 2003. – № 4 (95). – С. 61–63.

УДК 657

Сливка Я.В.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку і аудиту та фінансів
Карпатського інституту підприємництва*

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ОПЕРАЦІЙ ЗА РОЗРАХУНКАМИ З ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ: МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ЗВ'ЯЗКИ

Стаття присвячена питанням міждисциплінарних зв'язків бухгалтерського обліку на прикладі бухгалтерського обліку операцій за розрахунками з покупцями та замовниками. Розглянуто роль операцій за розрахунками з покупцями та замовниками в діяльності підприємства. Наведено негативний вплив міждисциплінарних зв'язків у випадку ототожнення та підміни понять бухгалтерського обліку.

Ключові слова: бухгалтерський облік, міждисциплінарні зв'язки, операції за розрахунками з покупцями та замовниками, дебіторська заборгованість.

Сливка Я.В. БУХГАЛТЕРСКИЙ УЧЕТ ОПЕРАЦИЙ ПО РАСЧЕТАМ С ПОКУПАТЕЛЯМИ И ЗАКАЗЧИКАМИ: МЕЖДИСЦИПЛИНАРНЫЕ СВЯЗИ

Статья посвящена вопросам междисциплинарных связей бухгалтерского учета на примере бухгалтерского учета операций по расчетам с покупателями и заказчиками. Рассмотрена роль операций по расчетам с покупателями и заказчиками в деятельности предприятия. Показано негативное влияние междисциплинарных связей в случае отождествления и подмены понятий бухгалтерского учета.

Ключевые слова: бухгалтерский учет, междисциплинарные связи, операции по расчетам с покупателями и заказчиками, дебиторская задолженность.

Slyvka Ya.V. ACCOUNTING OPERATIONS ON SETTLEMENTS WITH BUYERS AND CUSTOMERS: INTERDISCIPLINARY COMMUNICATION

Article is devoted to interdisciplinary connections accounting for example accounting operations on settlements with buyers and customers. Examined the role of operations on settlements with buyers and customers in the business. Given the negative impact of interdisciplinary communication in the case of identification and substitution of concepts of accounting.

Keywords: accounting, interdisciplinary communication operations on settlements with buyers and customers, receivables.

Постановка проблеми. Нормативно закріплене трактування бухгалтерського обліку, що передбачає процес виявлення, вимірювання та відображення в системі рахунків бухгалтерського обліку операцій за розрахунками з покупцями та замовниками звужує їх трактування до однієї з перших подій: відвантаження продукції або передоплата. Бухгалтерський облік – це інформаційна система підприємства, яка складається з окремих елементів, що виконують належні їм функції та взаємодіють між собою. Наяв-

на ситуація розмежовує проблеми, пов'язані з відображенням операцій з покупцями та замовниками, зокрема дискусійні питання договірному процесу, управління дебіторською заборгованістю (створення резервів, факторинг, вибір форми розрахунків), питання ціноутворення, що включають в себе розподіл витрат на транспортування, страхування, оплату комісійної винагороди банку, здійснення оцінки та реєстрацію в окремих випадках між покупцем та продавцем. В умовах зниження трансакційних витрат

нівелювання відстані між учасниками угоди купівлі-продажу вимагає врахування специфіки податкового та господарського законодавства країн-контрагентів, Міжнародних стандартів фінансової звітності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання бухгалтерського обліку операцій за розрахунками з покупцями та замовниками знайшли своє відображення відповідно до складових об'єктів обліку: витрати (транспортування, вантажно-розвантажувальні роботи, страхування, договірний процес), форми розрахунків (безготівкові розрахунки, акредитив, вексель тощо), дохід від реалізації, визначення собівартості, дебіторська заборгованість. Особливу увагу слід звернути на дослідження таких авторів, як Ф.Ф. Бутинець [1], О.О. Волинець [2], В.А. Дерій [3], І.В. Жиглей [4], О.І. Кащенко [5], Н.В. Костяник [6], О.М. Кияшко [7], Д.Л. Кузьмін [8], О.А. Лаговська [9], С.Ф. Легенчук [10], В.В. Муравський [11], І.В. Мельничук [12], Н.В. Новицька [13], В.М. Пархоменко [14], П.Л. Сук [15], О.В. Фоміна [16], Ю.В. Чибісов [17], В.М. Шаповал [18], С.Р. Яцишин [19]. Специфіка розглянутих досліджень, зокрема дисертаційне дослідження на здобуття наукового ступеня кандидата або доктора економічних наук, передбачає уточнення базових понять та наведення пропозицій, направлених на удосконалення класифікації, елементів методу бухгалтерського обліку, врахування специфіки нормативного регулювання та запозичення зарубіжного досвіду, пошук міждисциплінарних зв'язків тощо.

Постановка завдання. Уточнення місця бухгалтерського обліку серед інших наук з метою визначення актуальних напрямків удосконалення бухгалтерського обліку операцій за розрахунками з покупцями та замовниками, що дозволить підвищити оперативність, достовірність даних бухгалтерського обліку для прийняття управлінських рішень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Незалежно від типу ринкової системи, політичного устрою, рушієм економіки залишаються етапи кругообігу капіталу: придбання – виробництво – реалізація. Зміна етапів відбувається завдяки обміну, тобто завдяки розрахункам з покупцями та замовниками. В сучасних умовах обмін між підприємствами виходить за межі окремих міст, регіонів, країн, що вимагає відповідного регулювання з боку держави та міжнародних організацій.

На етапі бухгалтерського обліку операції за розрахунками з покупцями та замовниками відбувається формування основної частини доходів та грошових надходжень підприємства. За допомогою розрахунків реалізується цінова, кредитна, тактична та стратегічна політика підприємства на ринку. Альтернативний вибір між купівлею факторів виробництва та відстроченням оплати за реалізацію продукції виступають ключовими управлінськими рішеннями керівництва.

Результати операцій за розрахунками з покупцями та замовниками (дохід від реалізації, прибуток, дебіторська заборгованість) виступають базою для розрахунку основних фінансових показників фінансового стану підприємства.

Відповідно, дані бухгалтерського обліку в частині операцій за розрахунками з покупцями та замовниками свідчать про минуле (прибуток чи збиток), характеризують сучасне (обсяги дебіторської чи кредиторської заборгованості та нереалізованої продукції) та виступають основою для планування подальшої діяльності підприємства в ринкових умовах.

Незважаючи на суттєві часові рамки становлення економічної системи України, складно дати однозначну відповідь про ефективність управління операціями за розрахунками з покупцями та замовниками на вітчизняних підприємствах.

За період формування ринкових відносин у вітчизняній текстильній промисловості відбувся значний спад виробництва. Причинами цього стали: розбалансування ринків сировини і збуту продукції, пошиту через зниження рівня життя населення та заповнення ринку імпортом текстилем і, як наслідок, зменшення виробничого потенціалу текстильної галузі [11, с. 1].

Актуальні питання бухгалтерського обліку операцій за розрахунками з покупцями та замовниками визначені мірою усвідомлення в теорії та практиці відповідних міждисциплінарних зв'язків. На рис. 1 наведено міждисциплінарні зв'язки з бухгалтерським обліком та окремі об'єкти бухгалтерського обліку на прикладі бухгалтерського обліку операцій за розрахунками з покупцями та замовниками.

За даними рис. 1 «Міждисциплінарні зв'язки бухгалтерського обліку операцій за розрахунками з покупцями та замовниками» свідчать про опосередкований суб'єктивний та об'єктивний вплив. Суб'єктивний вплив на об'єкти бухгалтерського обліку має місце

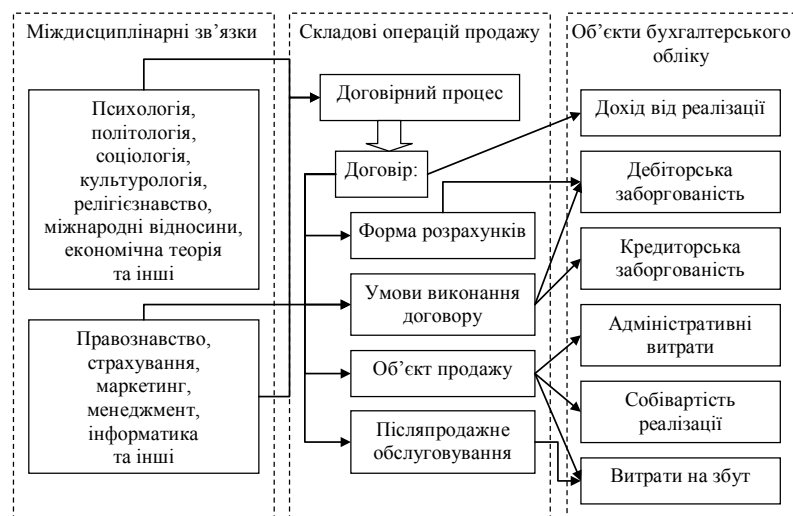

Рис. 1. Міждисциплінарні зв'язки бухгалтерського обліку операцій за розрахунками з покупцями та замовниками

відповідно до складових договору купівлі-продажу на етапі договірному процесу, зокрема вміння вести переговори, особливостей культурних традицій покупця і продавця тощо. Об'єктивним залишається вплив обмежень нормативного регулювання правомірності здійснення операцій, вибору форми розрахунку та світової практики розподілу витрат, пов'язаних з транспортуванням та зберіганням об'єкту продажу, вантажно-розвантажувальними роботами, якщо такі мають місце, розподіл ризиків тощо.

Наслідком виступає збільшення або зменшення витрат, собівартості продукції та доходу від реалізації, поява дебіторської або кредиторської заборгованості тощо.

Міждисциплінарні зв'язки виступають передумовою розширення об'єктів обліку та уточнення категоріально-понятійного апарату бухгалтерського обліку, запозичення методів досліджень. У

випадку бухгалтерського обліку операцій з покупцями та замовниками слід навести приклади нормативно встановлених «витрати на післяпродажне обслуговування», в залежності від об'єкту продажу має місце визнання витрат на ремонт, відшкодування завданої шкоди кінцевому споживачу, а отже, їх розподіл між підприємством-виробником, підприємством-сервісним центром та підприємством-продавцем, що вимагає створення відповідних резервів. Не менш актуальним виступає взаємозв'язок досягнень у сфері менеджменту та маркетингу, які диктують нові методи ціноутворення¹, що у підсумку впливає на бухгалтерський облік собівартості, адміністративних витрат та витрат на збут. Міждисциплінарні зв'язки бухгалтерського обліку та інформатики визначають кілька рівнів, направлених на мінімізацію витрат, пов'язаних з веденням бухгалтерського обліку в цілому та автоматизацію окремих етапів операцій за розрахунками з покупцями та замовниками зокрема. Впровадження новітніх технологій виступає передумовою належних інвестицій, виділення окремих статей калькуляції продукції.

Становлення економіки як науки про ведення господарства відбувалось до нашої ери в період Древньої Греції, однак перші спроби ведення бухгалтерського обліку датовані періодом первіснообщинного ладу. Відповідно, бухгалтерський облік виступає економічною передумовою для розвитку інших дисциплін в питаннях визнання (реєстрації) та збереження майна господарюючих суб'єктів, виступає інформаційною базою для здійснення тих чи інших розрахунків, які характеризують діяльність підприємства. Взаємозалежність розвитку економіки, права та бухгалтерського обліку водночас стимулює та обмежує розвиток кожного з напрямків.

В епоху становлення економічних теорій об'єктивним виступало розмежування різних наук, наукових шкіл, а отже, належність науковця до тієї чи іншої наукової школи, які наводили визначення категорій з урахування постулатів школи.

Нагромадження знань, яке відбувається у геометричній прогресії, в добу інформаційної економіки поєднує в собі виокремлення нових наук і дисциплін: відмінні в об'єкті дослідження, однак оперують тотожними методами дослідження; розглядають один і той же об'єкт, але використовують відмінні методи дослідження. Міждисциплінарні зв'язки направлені на використання здобутків однієї науки для розвитку іншої. Проте отриманий результат втрачає цінність, одночасно із втратою домінантності специфіки тієї науки, відносно якої було здійснено пошук міждисциплінарних зв'язків, коли має місце підміна понять.

За цих умов використання раніше введених понять «реалізація», що в перекладі з латинської – втілення, та введення з метою попередження завищення показників прибутку в бухгалтерському обліку німецькими бухгалтерами в період економічної кризи недоцільно поширювати поняття «собівартість» в бухгалтерському обліку. Запозичене поняття «збут», яке включає в себе обсяг продукції, яка вироблена, але не продана кінцевому споживачу, право власності на яку вже перейшло від виробника до системи ринкових посередників, дозволяє об'єктивно оцінити ємність ринку та спрогнозувати подальші обсяги виробництва, які підприємство зможе продати без суттєвих товарних залишків, недоцільно поширюватись на бухгалтерське поняття «витрати на збут». Результатом обох розглянутих випадків виступає викрив-

лення даних бухгалтерського обліку в частині визнання та розподілу витрат, що знижує об'єктивність даних бухгалтерського обліку для прийняття управлінських рішень та реальності макроекономічних показників в цілому. У підсумку реалією вітчизняних підприємств виступає статистика штрафних санкцій з боку податкових органів за неправомірне «завищення витрат до оподаткування» та «заниження доходів», зростання тіньової економіки.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, надмірне використання міждисциплінарних зв'язків, з помилковим ототожненням та підміною понять, веде до зниження достовірності даних бухгалтерського обліку, отримання штрафних санкцій з боку податкових органів, виключає можливість прийняття ефективних управлінських рішень та зростання тіньової економіки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бутинець Ф.Ф., Жиглей І.В., Замула І.В. Особливості бухгалтерського обліку в торгівлі: підручник для студентів ВНЗ спеціальності «Облік і аудит» / За ред. д.е.н., проф., Заслуженого діяча науки і техніки України Ф.Ф. Бутиця; 3-є вид., перероб. і доп. – Житомир : ПП. «Рута», 2007. – 280 с.
2. Волинець О.О. Облік і контроль в інформаційній системі управління зобов'язаннями підприємств ресторанного господарства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09 / О.О. Волинець; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – К., 2011. – 19 с.
3. Дерій В.А. Теоретико-методологічні засади обліку і контролю витрат та доходів підприємств : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.09 / В.А. Дерій; Терноп. нац. екон. ун-т. – Т., 2012. – 36 с.
4. Жиглей І.В. Бухгалтерський облік соціально відповідальної діяльності суб'єктів господарювання: необхідність та орієнтири розвитку [Текст]: Монографія // І.В. Жиглей. – Житомир : ЖДТУ, 2010. – 496 с.
5. Кашенко О.І. Облік і аналіз грошових коштів та розрахунків в системі управління підприємством : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09 / О.І. Кашенко; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2012. – 20 с.
6. Кияшко О.М. Облік та аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09 / О.М. Кияшко; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – К., 2011. – 21 с.
7. Костяник Н.В. Облік товарних запасів в умовах інформаційних мережевих технологій: організація та методика: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09 / Н.В. Костяник; Центр. спілка спожив. т-в України, Львів. комерц. акад. – Львів, 2013. – 21 с.
8. Кузьмін Д.Л. Бухгалтерський облік і контроль процесу придбання майна: теорія і методика : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09 / Д.Л. Кузьмін; Нац. акад. статистики, обліку та аудиту. – К., 2011. – 21 с.
9. Лаговська О.А. Бухгалтерський облік розподілу доходів в умовах соціально-орієнтованої економіки: організація та методика: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09 / О.А. Лаговська; Держ. акад. статистики, обліку та аудиту Держкомстату України. – К., 2007. – 21 с.
10. Легенчук С.Ф. Теорія і методологія бухгалтерського обліку в умовах постіндустріальної економіки [Текст]: монографія / С.Ф. Легенчук. – Житомир : ЖДТУ, 2010. – 652 с.
11. Мельничук І.В. Облік і аналіз інновацій у сфері випуску та збуту продукції текстильної промисловості : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09 / І.В. Мельничук; Терноп. нац. екон. ун-т. – Т., 2011. – 20 с.
12. Муравський В.В. Облік і аналіз руху товарів з використанням інформаційних технологій : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09 / В.В. Муравський; Центр. спілка спожив. т-в України, Львів. комерц. акад. – Л., 2012. – 21 с.
13. Новицька Н.В. Облік і аудит розрахунків по товарним операціям : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09 / Н.В. Новицька; Харк. держ. ун-т харчування та торгівлі. – Х., 2012. – 24 с.
14. Пархоменко В.М. Бухгалтерський облік, внутрішній контроль і економічний аналіз витрат на поліпшення якості продукції: проблеми теорії та методології [Текст]: монографія / В.М. Пархоменко. – Житомир : ЖДТУ, 2010. – 560 с.

¹ Надання знижок, включення до ціни продажу продукції комісійних продавцю тощо

15. Сук П.Л. Облік виробництва і реалізації продукції в сільськогосподарських підприємствах: методологія і практика : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.09 / П.Л. Сук; Нац. наук. центр «Ін-т аграр. економіки» УААН. – К., 2009. – 42 с.
16. Фоміна О.В. Облік і аудит в управлінні продажами товарів: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.09 / О.В. Фоміна; Київ. нац. торг.-екоп. ун-т. – К., 2008. – 21 с.
17. Чибісов Ю.В. Бухгалтерський облік виробничої діяльності в системі бюджетування: теоретико-методичні основи: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.09 [Електронний ресурс] / Ю.В. Чибісов; Держ. акад. статистики, обліку та аудиту Держкомстату України. – К., 2008. – 20 с.
18. Шаповал В.М. Соціальна відповідальність бізнесу в структурі управління економікою [Текст] : монографія / В.М. Шаповал ; ДВНЗ «Нац. гірн. ун-т». – Д. : Держ. ВНЗ «НГУ», 2011. – 356 с.
19. Яцишин С.Р. Облік витрат та процес калькулювання собівартості продукції у швейному виробництві : Автореф. дис... канд. екон. наук / С.Р. Яцишин; Терноп. акад. нар. госп-ва. – Т., 2003. – 19 с.

УДК 657.1

Смольська О.Ю.
аспірант кафедри обліку, аналізу та аудиту
в агропромисловому комплексі
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана

КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ САДІВНИЦТВА

В статті досліджено економічну сутність та особливості процесу калькулювання собівартості продукції садівництва, а також визначено його роль в системі управління сільськогосподарськими підприємствами. Запропоновано номенклатуру статей калькулювання, які враховують організаційно-технологічні особливості садівничої галузі. Встановлено, що калькуляційні розрахунки для визначення собівартості плодів і ягід оформлюються спеціально розробленими для цього первинними документами – калькуляцією або калькуляційним листом.

Ключові слова: калькуляція, калькуляційна одиниця, калькуляційний період, методи калькулювання, номенклатура статей калькулювання, об'єкти обліку витрат, об'єкти калькулювання.

Смольская Е.Ю. КАЛЬКУЛИРОВАНИЕ СЕБЕСТОИМОСТИ ПРОДУКЦИИ САДОВОДСТВА

В статье исследована экономическая сущность и особенности процесса калькулирования себестоимости продукции садоводства, а также определена его роль в системе управления сельскохозяйственными предприятиями. Предложена номенклатура статей калькуляции, учитывающих специфические особенности садоводческой отрасли. Установлено, что калькуляционные расчеты для определения себестоимости плодов и ягод оформляются специально разработанными для этого первичными документами – калькуляцией или калькуляционным листом.

Ключевые слова: калькуляция, калькуляционная единица, калькуляционный период, методы калькулирования, номенклатура статей калькуляции, объекты учета затрат, объекты калькулирования.

Smolska O.U. CALCULATION OF THE HORTICULTURAL INDUSTRY PRODUCTS COST

In this article has been researched the economic substance and the peculiarities of the calculation of unit cost horticultural industry's products and has been defined its role in the management system of agricultural enterprises. Moreover, it has been suggested nomenclature of calculation items, which take into account the specific features of the horticultural industry. It has been established that calculations of determining the cost of fruits and berries should be recorded in specifically designed documents – calculations or calculation sheets.

Keywords: calculation, calculation unit, calculation period, methods of calculation, nomenclature of calculation items, cost accounting objects, objects of calculation.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з науковими та практичними завданнями. Здійснення господарської діяльності в умовах ринкової економіки вимагає від сільськогосподарських підприємств раціонального та ефективного використання матеріальних, трудових та фінансових ресурсів. Калькулювання собівартості продукції має важливе значення для облікового процесу, адже воно виступає завершальним етапом обліку витрат на виробництво та виходу продукції. Інформація, отримана в процесі калькулювання, є підґрунтям для встановлення норм та нормативів витрат, пошуку резервів їх зниження, визначення рентабельності, прибутку підприємства та забезпечує економічне зростання кожної галузі, в тому числі і садівничої.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Питання удосконалення методики калькулювання собівартості сільськогосподарської продукції знайшли своє відображення в працях таких вчених-економістів, як О.В. Богданюк, Ф.Ф. Бутиця, С.Ф. Голова [4], Г.Г. Кірейцев,

В.Г. Лінник [5], В.Ф. Палій [6], Л.К. Сук [7], П.Л. Сук [8], М.Г. Чумаченко [9] та інших. Звичайно, їх вклад у вирішення даної проблеми є досить вагомим, проте в їх дослідженнях розглядалися теоретичні і практичні аспекти для сільськогосподарських підприємств, без урахування специфіки галузі садівництва, особливо в сучасний період її інтенсифікації. Тому постає потреба в розробленні уніфікованого підходу щодо систематизації технологічних, організаційних особливостей плодово-ягідного виробництва, обґрунтування статей та об'єктів калькулювання тощо.

Метою даної роботи є дослідження обліку витрат та калькулювання собівартості продукції садівництва в управлінському обліку шляхом розгляду сутності даного процесу та методів його здійснення.

Виклад основного матеріалу дослідження з певним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Незважаючи на те, що в науковій літературі існує безліч методів, методик та прийомів калькулювання, науковці не знайшли єдності щодо визначення терміну «калькуляція». Калькуляція (з лат. Calculatio)